

AIŠKINAMASIS RAŠTAS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS SOCIALINĖS PARAMOS MOKINIAMS ĮSTATYMO
NR. X-686 5 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai:

Nuo 2020 m. visuotinis mokinių, kurie mokosi pagal priešmokyklinio ugdymo ir pradinio ugdymo programas, nemokamas maitinimas nevertinant pajamų pradėtas teikti etapais: nuo sausio 1 d. nemokami pietūs skiriami mokiniams, kurie mokosi pagal priešmokyklinio ugdymo programą (priešmokyklinukams) savivaldybių pasirinktose bendrojo ugdymo mokyklose, taikančiose savitarnos principą, o nuo rugsėjo 1 d. teisė į nemokamus pietus suteikta visiems priešmokyklinukams ir mokiniams, kurie mokosi pagal pradinio ugdymo programą pirmoje klasėje (pirmokams) visose mokyklose, įskaitant ikimokyklinio ugdymo mokyklas. Nuo 2021 rugsėjo 1 d. nemokamas maitinimas pradėtas teikti ir antrojoje klasėje besimokantiems mokiniams. Atlikus savivaldybių administracijų pateiktos informacijos dėl visuotinio priešmokyklinukų nemokamo maitinimo 2020 m. sausio–kovo mėn. savivaldybių bendrojo ugdymo mokyklose analizę, matyti, kad visuotinis mokinių nemokamas maitinimas bandomosiose mokyklose, kuriose buvo taikomas savitarnos principas, vertinamas teigiamai: mažėja socialinė atskirtis tarp jauniausio mokyklinio amžiaus vaikų; ugdomi mokinių sveikos mitybos įpročiai ir valgymo kultūra; maistas yra sveikatai palankesnis ir įvairesnis.

Pažymėtina, kad nemokami pietūs pradinukams, tai – parama šeimai, sveikos gyvensenos įpročių formavimas ir rūpestis visų Lietuvos vaikų ateitimi. Ne kiekviena šeima laikosi sveikos gyvensenos įpročių, todėl viešasis maitinimas yra didelė investicija į vaikų sveiką ir geresnę gyvenimo kokybę ateityje. Ilgos trukmės Švedijos ir JAV tyrimai parodė, kad mokinių nemokamas maitinimas turi įtaką geresniems vaikų mokymosi pasiekimams ir uždirbamoms pajamoms ateityje. Paskutinė Švedijos mokslininkų studija patvirtino teigiamą nemokamos maitinimo įtaką mokinių mokymosi pasiekimams, sveikatai ir jų pajamoms ateityje, pabrėždami, kad didesnę teigiamą įtaką patiria tie, kurie tokį maitinimą gauna nuo ankstyvų dienų ir yra iš mažiau pajamų turinčių šeimų. Tai rodo teigiamą priemonės įtaką socialinei nelygybei, kuri Lietuvoje yra itin didelė. Mokslininkai taip pat paskaičiavo dvigubą ilgalaikį priemonės atsiperkamumą. (Petter Lundborg, Dan-Olof Rooth, Jesper Alex-Petersen, *Review of Economic Studies* (2022) 89, 876–908). Nestebina, kad nemokamas mokinių maitinimas visiems mokiniams užtikrinamas Estijos, Suomijos ir Švedijos vaikams.

Siekiant ir toliau mažinti socialinę atskirtį ir mokinių diferenciaciją, kuomet ankstesniame amžiuje ugdyti vaikų sveikatai palankias mitybos kompetencijas, suteikiančias gebėjimus pasirinkti sveikatai palankius maisto produktus, paremti šeimas, auginančias jauniausio mokyklinio amžiaus vaikus ir taip sušvelninti dėl rekordinės infliacijos pandemijos kilusias socialines pasekmes bei skatinant pasitikėjimą socialinės apsaugos tęstinumu, Įstatymo projektu siūloma nuosekliai didinti nemokamą maitinimą gaunančių mokinių aprėptį – nemokamus pietus nevertinant pajamų skirti mokiniams, kurie mokosi pagal pradinio ugdymo programą trečiojoje ir ketvirtoje klasėse, taip užbaigiant dar 2020 pradėtą socialinės apsaugos priemonę.

Įstatymo projekto tikslas – tobulinti esamą socialinės paramos mokiniams teisinį reguliavimą, įtvirtinant nuostatą skirti nemokamus pietus mokiniams, kurie mokosi mokyklose pagal visą pradinio ugdymo programą nevertinant jų gaunamų pajamų.

Svarbiausi Įstatymo projekto uždaviniai:

1) sudaryti sąlygas sveikos mitybos įgūdžių ugdymo procese dalyvauti didesniai mokinių skaičiui;

2) mažinti socialinę atskirtį ir mokinių diferenciaciją;

3) mažinti administracinę naštą mokinių tėvams (globėjams) ir savivaldybėms.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai:

Lietuvos Respublikos Seimo nariai.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai:

Lietuvos Respublikos socialinės paramos mokiniams įstatymas (toliau – Įstatymas) taikomas mokiniams, kurie mokosi bendrojo ugdymo mokyklose, profesinio mokymo įstaigose, ikimokyklinio ugdymo mokyklose ar pas kitą švietimo teikėją pagal bendrojo ugdymo programas, įregistruotas Studijų, mokymo programų ir kvalifikacijų registre, ar priešmokyklinio ugdymo programą.

Nuo 2020 m. sausio 1 d. Įstatyme įtvirtinta teisė į nemokamus pietus nevertinant pajamų priešmokyklinukams, besimokantiems savivaldybių bendrojo ugdymo mokyklose, kuriose maitinimas organizuojamas taikant savitarnos principą (bandomasis projektas), o nuo 2021 m. rugsėjo 1 d. visose mokyklose, įskaitant ikimokyklinio ugdymo mokyklas, teisė į nemokamus pietus turi visi priešmokyklinukai, pirmokai ir antrokai. Visuotinis mokinių nemokamas maitinimas mokyklose vertinamas teigiamai: mažėja socialinė atskirtis; ugdomi sveikos mitybos įpročiai, valgymo kultūra, atsakomybė už nesuvalgytą maistą; mokiniai tampa savarankiškesni; mažėja maisto atliekų.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama:

Siekiant kuo ankstesniame amžiuje ugdyti vaikų sveikatai palankias mitybos kompetencijas, suteikiančias gebėjimus pasirinkti sveikatai palankius maisto produktus, atsižvelgiant į savivaldybių administracijų pateiktus teigiamus vertinimus dėl visuotinio priešmokyklinukų, pirmokų ir antrokų nemokamo maitinimo savivaldybių bandomosiose bendrojo ugdymo mokyklose, įvertinus papildomų lėšų poreikį ir valstybės finansines galimybes, Įstatymo projektu siūloma didinti nemokamą maitinimą gaunančių mokinių aprėptį, t. y. visose mokyklose nemokamus pietus nevertinant pajamų skirti mokiniams, kurie mokosi pagal pradinio ugdymo programą trečiojoje klasėje.

Nemokamą maitinimą mokykloje papildomai gautų po vidutiniškai 25 tūkst. mokinių, besimokančių pagal pradinio ugdymo programą trečiojoje ir ketvirtoje klasėse. Tai užtikrintų socialinį teisingumą nepasiturinčių šeimų, auginančių mokyklinio amžiaus vaikus, atžvilgiu – mažėtų socialinė atskirtis ir diferenciacija tarp jauniausio amžiaus mokinių. Sveikesnė mityba būtų užtikrinta didesniai vaikų skaičiui, o ilguoju laikotarpiu prisidėtų prie vaikų geresnių mokymosi pasiekimų ir netgi jų didesnių pajamų ateityje (Švedijos mokslininkų tyrimas, žr. aukščiau).

Atsižvelgiant į tai, kad prašymus dėl socialinės paramos mokiniams (nemokamo maitinimo ir paramos mokinio reikmenims įsigyti) ateinantiems mokslo metams galima teikti nuo liepos 1 d., ir siekiant, kad tėvai iš anksto žinotų, jog nereikės pateikti prašymų dėl priešmokyklinukų ir pradinukų nemokamų pietų, siūloma Įstatymo pakeitimo įsigaliojimą numatyti 2024 m. liepos 1 d.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta:

Priėmus įstatymą, neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai:

Įstatymo priėmimas įtakos kriminogeninei situacijai neturės.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai:

Įstatymas neturės įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams:

Įstatymo projektas įgyvendina Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 998 „Dėl 2021–2030 metų Nacionalinio pažangos plano patvirtinimo“ patvirtinto 2021–

2030 m. nacionalinio pažangos plano 2 strateginį tikslą „Didinti gyventojų socialinę gerovę ir įtraukti, stiprinti sveikatą ir gerinti Lietuvos demografinę padėtį“.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios:

Priėmus įstatymo projektą, kitų įstatymų keisti nereikės.

10. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka:

Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų. Įstatymo projekte naujų sąvokų ir terminų nepateikiama.

11. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus:

Įstatymo projektas neprieštaruoja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatoms ir Europos Sąjungos dokumentams.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti:

Iki 2024 m. birželio 30 d.:

1. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministras turės pakeisti šiuos įgyvendinamuosius teisės aktus:

1.1. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. liepos 13 d. įsakymą Nr. A1-193 „Dėl Specialių tikslinių dotacijų savivaldybių biudžetams lėšų apskaičiavimo metodikos patvirtinimo“;

1.2. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. spalio 12 d. įsakymą Nr. A1-283 „Dėl teisės aktų, numatytų Lietuvos Respublikos socialinės paramos mokiniams įstatyme, patvirtinimo“.

2. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministras turės patvirtinti Mokinių nemokamo maitinimo valstybinėse mokyklose tvarkos aprašą.

3. Savivaldybių institucijos turės pakeisti mokinių nemokamo maitinimo savivaldybės ir nevalstybinėse mokyklose tvarkas.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais):

Pritarus Įstatymo projekte siūlomai nuostatai dėl mokinių, kurie mokosi pagal pradinio ugdymo programą trečiojoje ir ketvirtoje klasėje, nemokamo maitinimo nevertinant pajamų 2024 metais papildomai reikės apie 10 mln. eurų, iš jų: iš valstybės biudžeto – apie 8 mln. eurų (maisto produktams, administravimo išlaidoms); iš savivaldybių biudžetų gamybos išlaidoms finansuoti – apie 2 mln. eurų. Siūlomas finansavimo šaltinis – pajamos iš 2024 m. ekonomikos augimo.

2025 metais siūlomai nuostatai įgyvendinti papildomai (lyginant su 2024 m.) reikės apie 20 mln. eurų: 16 mln. iš valstybės biudžeto, 4 mln. iš savivaldybių biudžetų. Siūlomas finansavimo šaltinis – papildomos pajamos iš Vyriausybės rengiamos 2024 m. mokesčių reformos, o jeigu tokios nebus, iš pajamų surenkamų dėl ekonomikos augimo.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados:

Rengiant Įstatymo projektą, specialistų vertinimų ir išvadų nebuvo gauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis:

Reikšminiai Įstatymo projekto žodžiai, kurių reikia jam įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant reikšminius žodžius pagal Europos žodyną *Eurovoc*, yra „nemokamas maitinimas“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai:

Būtina skelbti rusų ir anglų kalbomis.

Teikia

Seimo nariai